

ویرایش دوم

اسلایدهای تدریس مربی

موضوع :

آموزش پیشگیری، کنترل و درمان بیماری وبا (التور)

گروه هدف : عموم مردم

برنامه جامع سیستماتیک
آموزش و ارتقاء سلامت

Systematic comprehensive

Health Education and Promotion Programming

SHEP

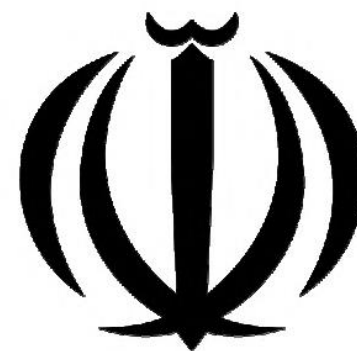
آموزش اساس دانش
دانش اساس سعادت

وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی
معاونت بهداشتی

Systematic **c**omprehensive
Health **E**ducation and **P**romotion **P**rogramming

وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی
معاونت بهداشتی

Part (1-1)

آدرس وب سایت :

www.shep.co.ir

تقدیم به : شهدا، به پاس جانفشانی شان در راه **تأمین سلامت و امنیت کشور**
تقدیم به : زنان و مردانی که می کوشند تا کشور خود را به جایی برسانند که مستحق آن است .

اهداف آموزشی:

انتظار می رود فراگیران عزیز پس از پایان دوره بتوانند :

۱. بیماری وبا را در یک جمله تعریف کنند .
۲. خطرات ناشی از بیماری وبا را توضیح دهند .
۳. علایم بیماری وبا را نام ببرند.
۴. طرز تهیه ORS را شرح دهند .
۵. راههای انتقال بیماری وبا را لیست نمایند .
۶. عوامل مساعد کننده برای ابتلا به بیماری وبا را نام ببرند .
۷. راههای پیشگیری از بیماری وبا را نام ببرند .
۸. تغذیه در بیماران مبتلا به وبا را توضیح دهند .
۹. نحوه سالم سازی آب را شرح دهند .
۱۰. نحوه سالم سازی سبزیجات را شرح دهند .

چرا وبا یک تهدید بین المللی می باشد ؟

وبا یکی از بیماری های واگیر با قابلیت ایجاد همه گیری بزرگ برای بشر می باشد.

قدرت آن در مبتلا کردن ناگهانی تعداد زیادی از افراد جوامع است .

در موارد شدیدو بدون درمان در عرض چند ساعت منجر به مرگ انسان می شود.

پیدایش بیماری اغلب موجب هراس در ملت ها شده است .

نمی توان با کنترل مرزها از ورود وبا به کشورها جلوگیری کرد .

Figure (1-1)

وبا در ایران قدیم

در مورد اهمیت بیماری وبا در کشور ایران طبق نوشته کتاب ذبده الحقایق (کتاب تاریخی) :

در شعبان ۱۲۴۷ هجری قمری خلق گیلان بطوری مردند که کسی به کسی نبود .

تعداد کشته شدگان در گیلان به قدری زیاد بود که اجساد کشته شدگان طعمه سگان و شغالان قرار گرفت .

در همان سال فتحعلی شاه مبلغ ۲۰۰۰۰۰ تومان ، مالیات اخذ شده در استان فارس را برای کمک به مردم بلا دیده گیلان اختصاص داد .

این قضیه اشاره دارد بر اهمیت خسارات انسانی و اقتصادی که در صورت بروز بیماری در کشور بوجود می آید .

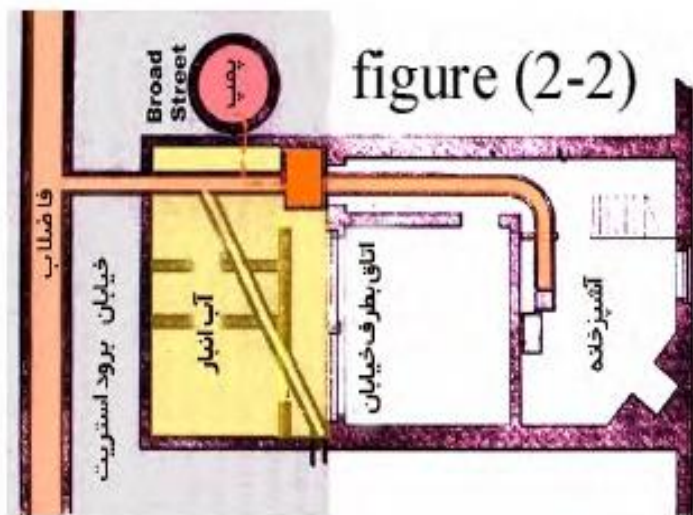

در شهر لندن انگلستان چه گذشت ؟

در قرن ۱۹ در شهر لندن انگلستان بیماری وبا باعث از بین رفتن تعداد زیادی از اهالی خیابان **broad street** (برود استریت) شد .

به علت همجواری چاههای آب آشامیدنی منازل با شبکه فاضلاب شهری و به احتمال قوی مخلوط شدن این منابع انتشار سریع وبا و مرگ افراد زیادی در منطقه برود استریت

نمونه خانه ای در محله بروود استریت شهر لندن

Figure (2-3)

سازمان جهانی بهداشت
وظیفه حفظ و ارتقای سلامت
مردم جهان

وزرات بهداشت درمان و آموزش پزشکی
مسئول پیگیری موارد سلامتی ، بهداشتی و
درمانی مردم

خانه های بهداشت و پایگاههای بهداشتی
مراکز بهداشتی درمانی شهری - روستایی
ارائه خدمات سلامتی نظیر ویزیت و درمان بیماران
کنترل شاخصهای سلامتی و آموزشهای عمومی سلامتی

وبا چیست ؟

بیماری واگیر دار عفونی است که اصلی ترین علامت آن اسهال حاد (ناگهانی) آبکی است و **فقط** در انسان ایجاد بیماری می کند .

اشکال عمده این بیماری دونوع است : (۱) نوع کلاسیک (۲) نوع التور
نوع التور دارای قدرت همه گیری بیشتری می باشد .

(یعنی در یک منطقه و در مدت زمان کم ، تعداد زیادی از مردم را درگیر می کند .)
چرا نوع دوم را التور نامیده اند ؟

التور نام یکی از ایستگاههای قرنطینه بهداشتی واقع در بندر اسکندریه مصر است .
در سال ۱۹۰۶ نوع التور اولین بار در آن ایستگاه شناسایی شد به همین دلیل این نوع
از بیماری وبا به نام التور نامگذاری شد .

تاریخچه بیماری وبا

وبا در زمانهای بسیار قدیم تا به حال در دلتای رودخانه های گنگ و براهماپوترا در هند و پاکستان وجود داشته است .

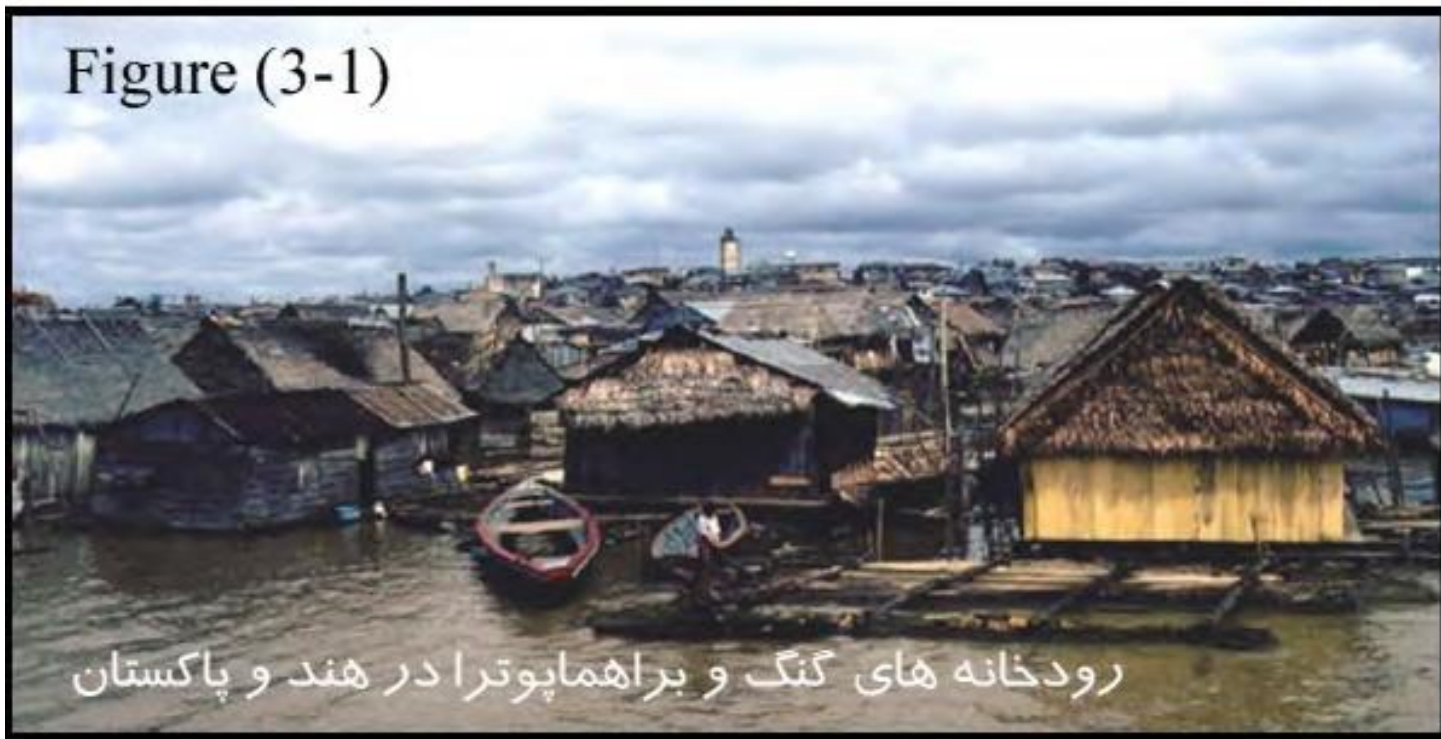
انتشار بیماری در سال ۱۸۱۷ از سرزمین اصلی خود و بروز ۷ همه گیری جهان تاکنون

همه گیری در شهر نیویورک در سال ۱۸۳۰

در قرن ۱۹ و اوایل قرن ۲۰ آلودگی بسیاری از کشورها به صورت همه گیری شدید

در سال ۱۹۶۱ شناسایی وبای التور در بین حداقل ۹۸ کشور جهان

Figure (3-1)

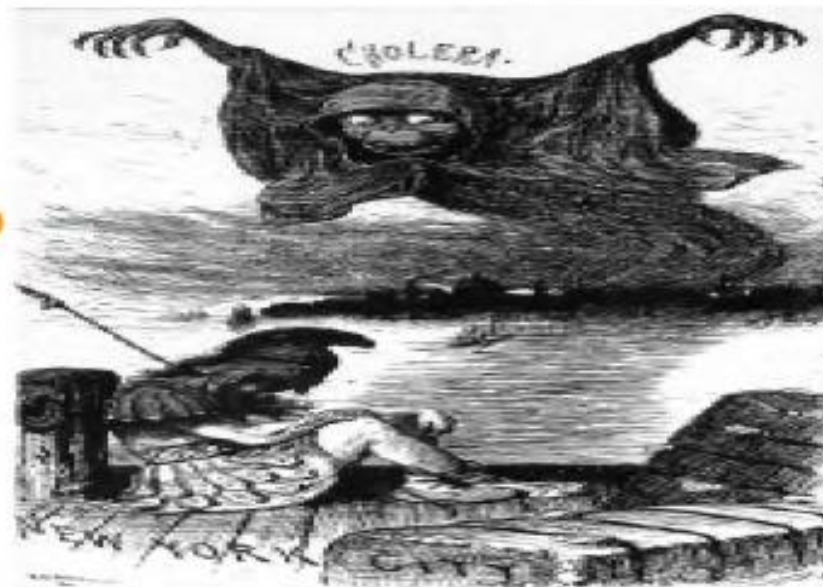

رودخانه های گنگ و براهماپوترا در هند و پاکستان

وبا در نیویورک سال ۱۸۳۰

Figure (3-2)

انتشار جغرافیایی بیماری ؟

گزارش عامل بیماری در تمام قاره ها بخصوص در آفریقا البته کشورهای اروپایی در کنترل آن موفق بوده اند .

در ایران اولین همه گیری در سال ۱۳۴۴ اتفاق افتاد و بروز ۹ همه گیری کشوری تاکنون طبق نقشه مقابل ، بیشترین درصد آلودگی در استان های سیستان و بلوچستان و خوزستان به دلیل همجواری با کشورهای پاکستان و افغانستان و عراق بیماری بصورت تک گیر همه ساله در اکثر استان ها گزارش شده است و در بعضی از استانها بصورت همه گیر (اپیدمی) گزارش شده است .

بیماری وبا بعنوان یک خطر بالقوه همیشه کشور ما را تهدید می کند .

غفلت جزئی از آن می تواند منجر به بروز فاجعه جبران ناپذیر شود .

Figure (3-3)

سوال: در مسافرت به کدام مناطق باید دقت بیشتری از لحاظ بیماری وبا نمود؟

همه استانها علی الخصوص استانهای مرزی با کشورهای پاکستان و افغانستان و مسافرت به آنها

استانهای مرزی با کشور عراق و مسافرت به عراق

دقت در سلامت آب و مواد غذایی و استفاده مناسب از سرویسهای بهداشتی

(شستن دستها با آب و صابون بعد از هر بار استفاده از توالت) در طول سفر به این مناطق الزامی است .

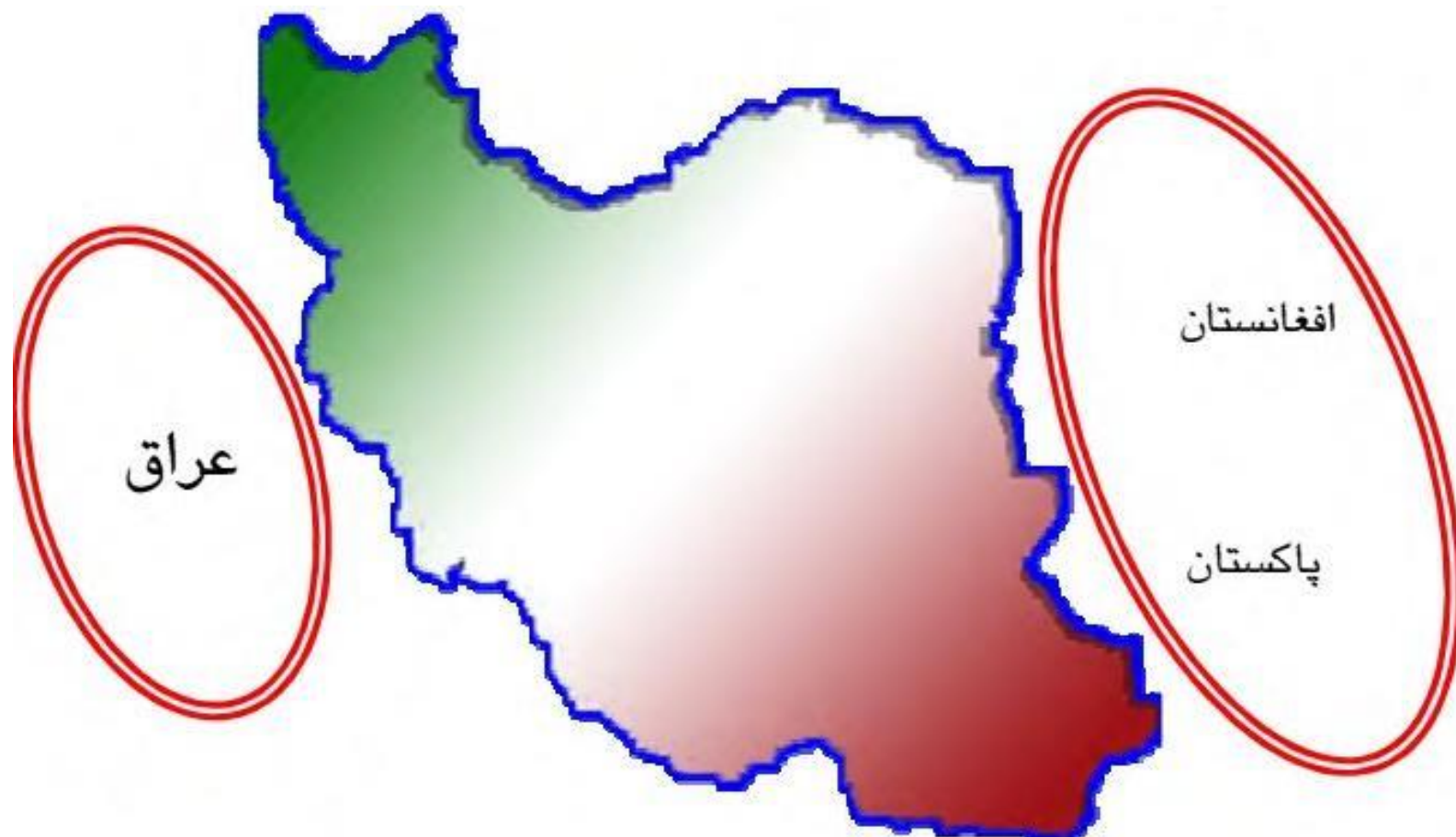

Figure (3-4)

عامل ایجاد بیماری

عامل ایجاد بیماری باکتری بنام ویبریوکلرا می باشد .

ویبریوکلرا : متحرک ، خمیده ، به طول ۲ الی ۳ میکرون و قطر ۵ / میکرون
(میکرون برابر یک هزارم یک میلیمتر)

توجه : این باکتری در طبیعت ناقلی به جز انسان ندارد .

ویبریو کلرا در آبهای شرب ، آبهای سطحی ، فاضلاب و نیز آبهای راکد ساحلی و آبهای شور یافت می شود .

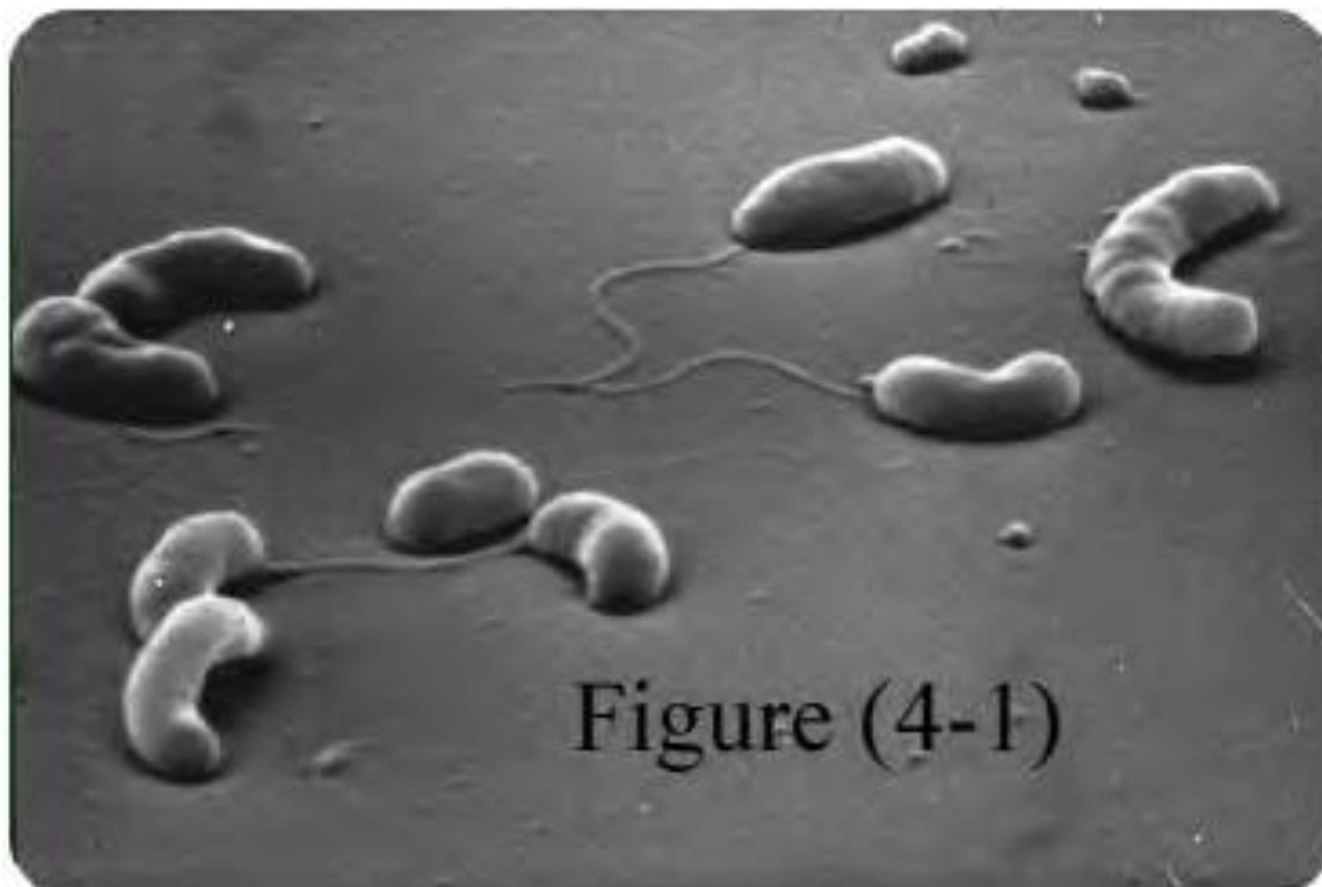

Figure (4-1)

بیماری زایی

عامل بیماری ← انتقال دهانی و ورود به معده (اسید معده مانع عبور میکروب و ورود آن به معده می شود اگر اسید معده کی شود یا تعداد میکروب وارده زیاد باشد)

← عبور میکروب از سد معده ← تکثیر در روده کوچک ← ترشح سم ← (سم باعث ترشح آب و املاح فراوان از سلولهای روده به داخل فضای روده می گردد) اسهال

← از دست دادن مقدار فراوان آب و املاح بدن در زمان کم ← ایجاد کم آبی در بدن و عدم جبران آب و املاح دفع شده ← مرگ زودرس

Figure (4-2)

تشخیص بیماری

هر فردی که دچار اسهال (ناگهانی) و آبکی باشد مشکوک تلقی می شود و آزمایش مدفوع از نظر وبای التوی در مورد او انجام شود .

تشخیص قطعی بیماری :

با انجام آزمایش مدفوع و شناسایی عامل بیماری در آن امکان پذیر است .

Figure (4-3)

دوره نهفتگی و واگیری بیماری

➤ زمان نهفتگی بیماری وبا ۱ الی ۳ روز است .

(یعنی بعد از ۱ الی ۳ روز از ورود میکروب وبا به بدن ، علائم بیماری ظاهر می شود)

➤ بعد از ابتلا و شروع علائم ، در صورت درمان دارویی دوره بیماری ۳ الی ۶ روز است .

➤ دوره واگیری مجموع دوره نهفتگی و دوره بیماری است

Figure (4-4)

علائم بیماری ؟

افراد مبتلا به بیماری وبای التورممكن است بعضی یا همه علائم زیر را داشته باشند :

- اسهال آبکی متوسط تا شدید با دفعات اجابت مزاج غیر قابل شمارش و در بعضی موارد شبیه به آب برنج و بوی ماهی
- نبودن دل درد و دل پیچه (برخلاف سایر ناراحتی های گوارشی نظیر مسمومیت)
- گرفتگی عضلات پشت ساق پا
- عطش فراوان
- فقدان خون در مدفوع
- استفراغ بدون حالت تهوع قبلی
- احساس پری و غرغر شکم
- فقدان تب

مدفوع آب برنجی

Figure (4-5)

Figure (4-6)

در صورت مشاهده علائم مذکور چه باید کرد ؟

بدون فوت وقت ، بیمار را به نزدیکترین واحد بهداشتی درمانی و یا بیمارستان انتقال داد.

تامین آب و املاح بدن با استفاده از مایعات(بهترین ماده جبرانی سرم خوراکی **ORS** می باشد)

در صورتیکه قادر به نوشیدن نباشد :

تزریق سرم بصورت اورژانسی

تکمیل دوره درمان و استفاده کامل از آنتی بیوتیکها

قبل از تجویز هر آنتی بیوتیکی لازم است نمونه برداری از نظر آزمایش وبا انجام شود .

ORS چیست و چگونه مصرف می شود ؟

ORS یعنی ماده خوراکی جبران کننده آب و املاح

بصورت پودر بوده و در داروخانه ها و واحدهای بهداشتی درمانی دردسترس می باشد

نحوه تهیه محلول خوراکی ORS: یک بسته دریک لیتر آب جوشیده سردشده (۴ لیوان)

قبل استفاده از پودر ORS : توجه به تاریخ انقضاء و اینکه پودر تغییر رنگ نداده و چسبنده نباشد.

Figure (5-2)

اگر ORS در دسترس نبود چه بکنیم؟

یک قاشق مرباخوری نمک (۵ گرم) هشت قاشق مرباخوری شکر (۴۰ گرم) در یک لیتر آب جوشیده سرد شده

با پیدایش و تولید پودر ORS تحول عظیمی در سیستم سلامت و کنترل و درمان بیماران مبتلا به وبا ایجاد شد.

معجزه ORS

به نظر شما این شکل چه رابطه ای با بیماری وبا دارد ؟

فردی که دچار اسهال شده مثل سماور در حال جوش است
که شیرش خراب شده و آبش چکه می کند .

با توجه به این عکس و شباهت ...

آیا می دانید علت مرگ در بیماری وبا چیست ؟؟؟؟

سماور از بی آبی خواهد سوخت .

فرد مبتلا به وبا از بی آبی خواهد مرد .

در صورت **عدم اقدام** بموقع (و از دست دادن آب)

علت مرگ بیمار مبتلا به وبا میکروب یا حمله آن به بدن فرد نیست
بلکه از دست دادن آب و املاح بدن است که او را از پا در می آورد .
در صورت اقدام به موقع و جبران آب و املاح وی ، می توان براحتی او
را نجات داد.

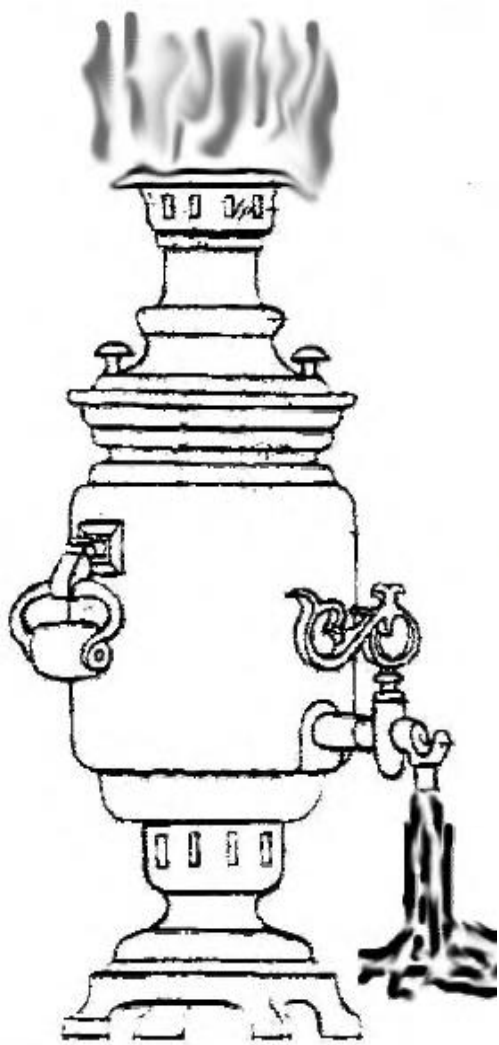

Figure (5-3)

منابع شایع بیماری

آب آشامیدنی

در منبع (توسط مدفوع از راه چاه نافذ) یا ضمن انباشته شدن (توسط دست آلوده به مدفوع) می تواند آلوده شود. سبزیجات برگدار که با آب آلوده آبیاری و یا شسته شده باشد و بدون گندزدایی مناسب استفاده گردد.

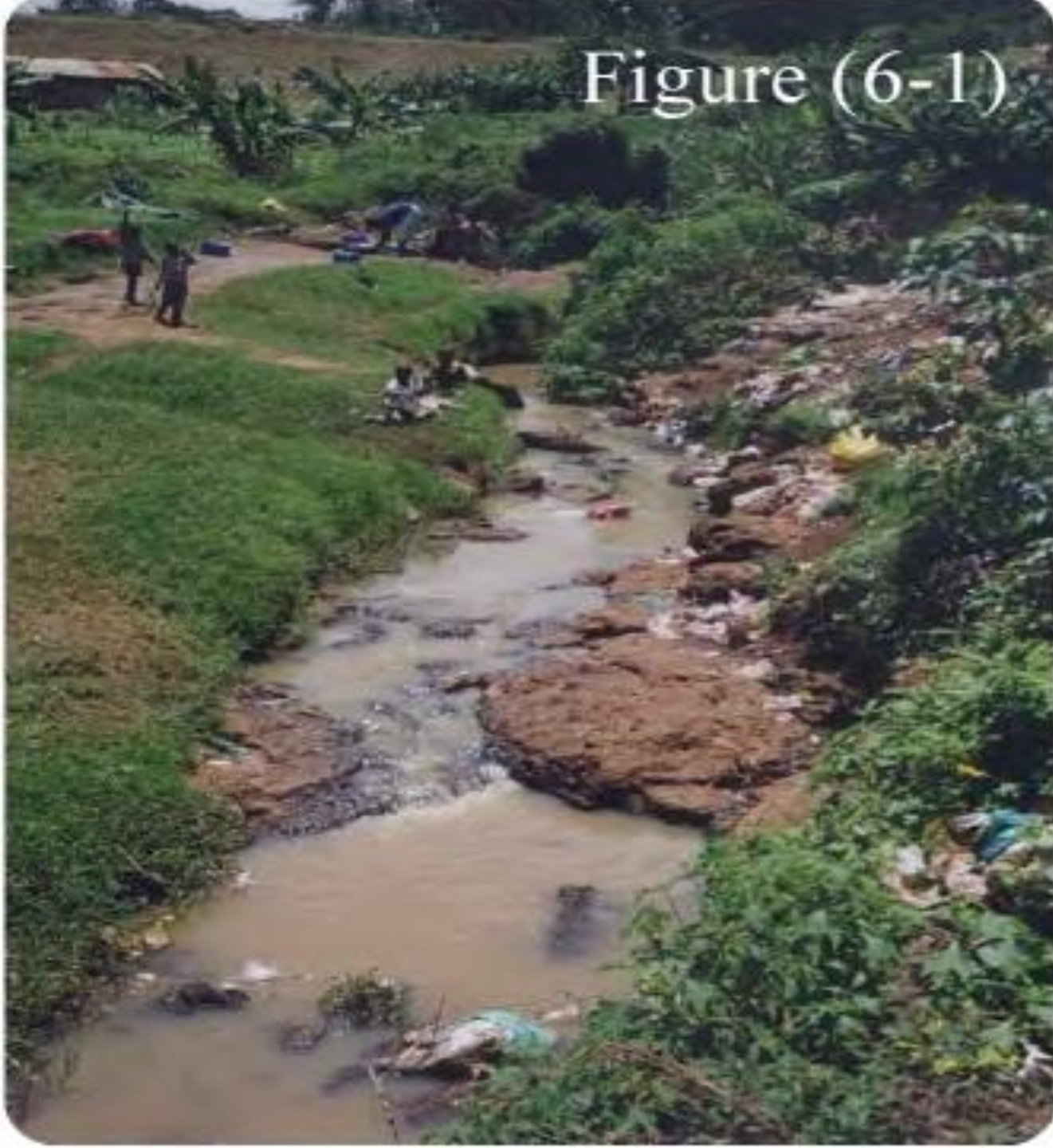
غذای آلوده

غذاهای تهیه شده از آبزیان مثل ماهی و صدف (که از آب آلوده گرفته شده، خام یا کم پخته باشد)

عامل بیماری وبا در آب، محیط های مرطوب، میوه، سبزی، صدف دریایی و گوشت زنده می ماند ولی تحمل چندانی نسبت به خشکی و نور آفتاب ندارد و با جوشاندن آب از بین می رود.

یخ آلوده که ممکن است از آب آلوده تهیه شده باشد و یا هنگام توزیع آلوده شود، در زمره آب آلوده است و ممکن است آلوده کننده باشد پس در هنگام خرید قالبهای یخ باید از سالم بودن آنها اطمینان حاصل گردد و یا از یخ های تهیه شده در منزل خود استفاده شود.

Figure (6-1)

راههای انتقال بیماری؟

۱. آب آلوده به مدفوع انسان (در حقیقت آب مخزن بیماری تلقی می گردد)
  ۲. غذای آلوده
  ۳. دست های آلوده (موجب انتقال بیماری از فرد آلوده به فرد سالم می شود)
- بطور کلی پنج فاکتور در انتقال این بیماری نقش دارند:

قانون 5F	۱. آب	(Fluid)
	۲. غذا	(Food)
	۳. انگشتان	(Fingers)
	۴. مدفوع	(Feces)
	۵. مگس	(Flies)

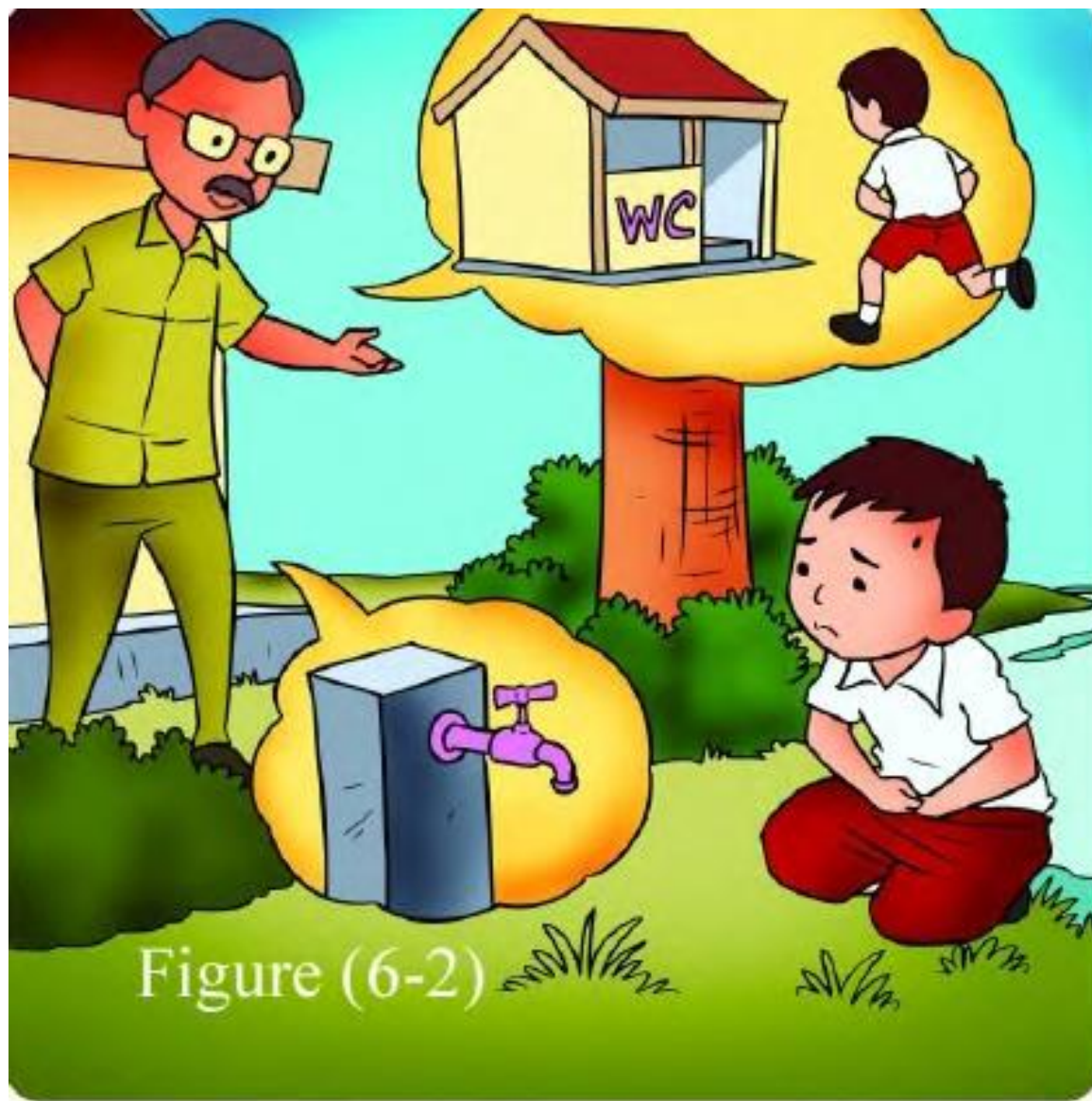

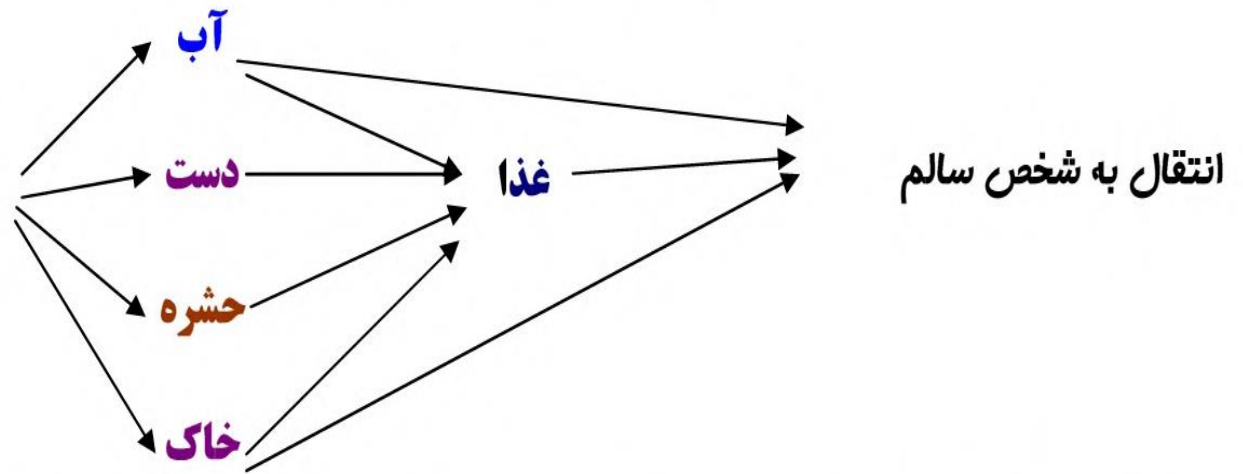
Figure (6-2)

نحوه انتقال به شخص سالم

مدفوع شخص آلوده

Figure (6-3)

حشراتی مثل مگس در فصول گرم با انتقال آلودگی از مخزن بیماری به روی غذاها، باعث انتقال بیماری می گردند.

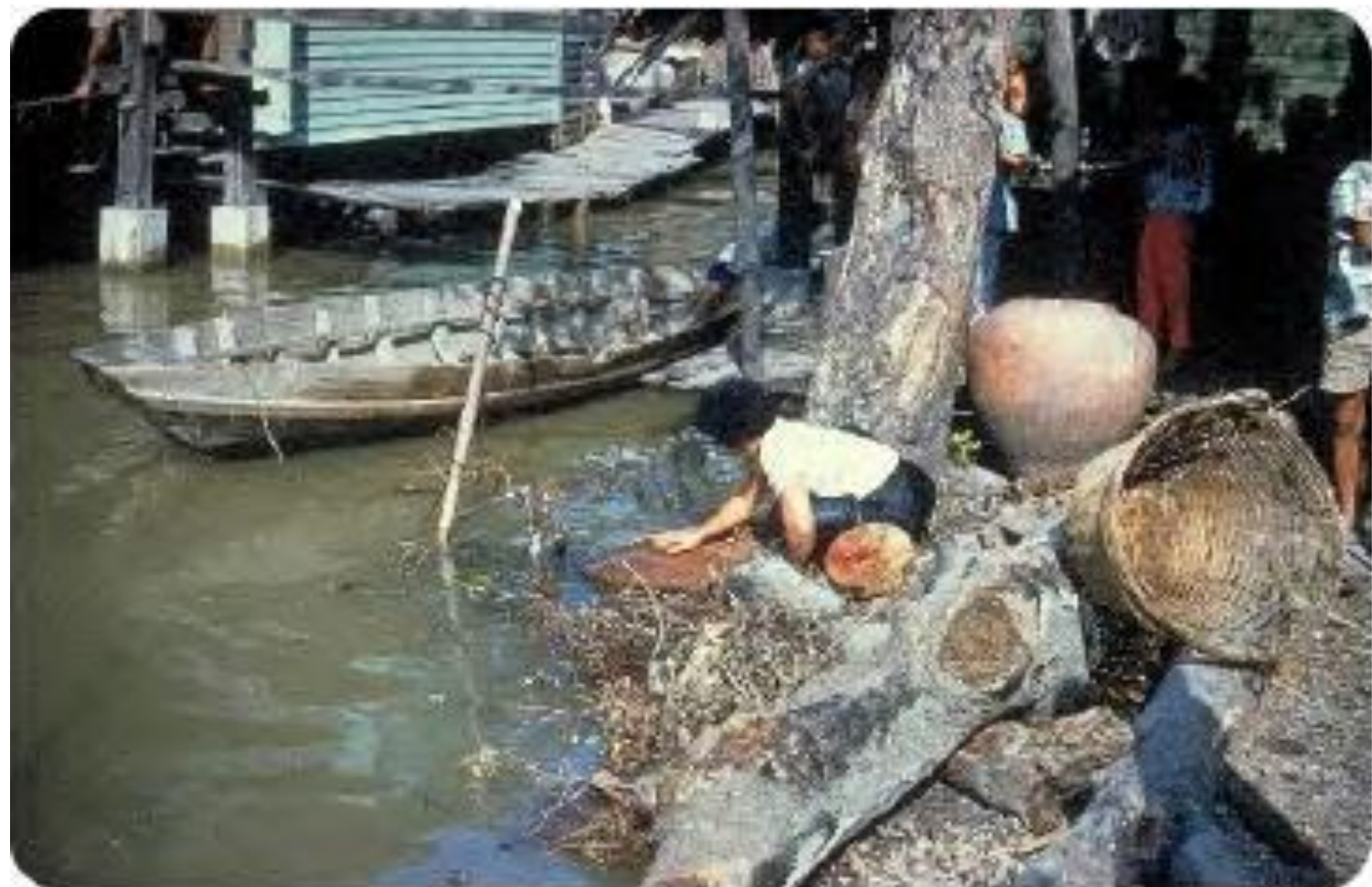
محللهای پرخطر در کشور از نظر ابتلا به وبا

۱. در مناطقی که آب آشامیدنی سالم در دسترس نیست و مردم نحوه سالم سازی آب را نمی دانند.

۲. در مناطقی که فاضلاب ، زباله ، فضولات حیوانی به صورت غیر بهداشتی دفع می شود .

۳. در محللهایی که اصول بهداشت فردی رعایت نمی گردد .

۴. در زمان بروز حوادث مثل سیل و زلزله و ... به دلیل از بین رفتن شبکه های آبرسانی و از هم پاشیدن زنجیره عادی زندگی ، احتمال بروز بیماری افزایش می یابد .

Figure (7-1)

عوامل مساعد کننده برای ابتلا به بیماری وبا

➤ عوامل فردی

➤ عوامل اجتماعی

عوامل فردی

گروه خون

(افراد دارای گروه خون O احتمال ابتلا به وبا بیشتر و افراد دارای گروه خون AB احتمال ابتلا به وبا کمتر)

سن

(همه گروه های سنی مبتلا می شوند اما کودکان و سالمندان امکان ابتلا بیشتر)

جنس

(هر دو جنس مبتلا می شوند اما مردان به دلیل ارتباط کاری و مسافرت امکان ابتلا بیشتر است)

اسیدیته معده

(میکروب وبا در محیط اسیدی نابود می شود اگرچه هر دلیلی میزان اسید معده کم شود امکان ابتلا بیشتر است)

عدم رعایت بهداشت فردی

(عدم شستن دست ها بعد از اجابت مزاج و قبل از مصرف غذا امکان ابتلا را افزایش می دهد)

پادتن های موجود در شیر مادر

(باعث تقویت سیستم ایمنی کودک شیرخوار شده و امکان ابتلا به بیماری وبا کاهش می یابد)

عوامل اجتماعی

مسافرت

(در صورت عدم رعایت بهداشت فردی و استفاده از آب و غذای آلوده ، امکان ابتلا افزایش می یابد و نیز مسافر آلوده می تواند به آسانی عفونت را به شهر یا کشور محل مسافرت انتقال دهد)

بی سوادی و فقر

(بی سوادی و فقر ارتباط مستقیم با بیماری دارد به دلیل عدم رعایت بهداشت و ایمنی ناکافی بدن و وضع بد بهداشتی امکان ابتلا بیشتر)

عدم رعایت بهداشت عمومی

(نبود سیستم آبیاری لوله کشی بهداشتی و دفع غیر بهداشتی فاضلاب ، فضولات ، زباله و موادغذایی آلوده و آب آلوده موجب شیوع بیماری می شود)

محل‌های تجمع مردمی

(اماکن زیارتی و مراسم مذهبی

جشن‌های عروسی

بازارهای روز و هفتگی)

Figure (7-2)

Figure (7- 3)

Figure (7- 4)

Figure (7- 5)

Figure (7- 6)

Figure (7- 7)

Figure (7- 8)

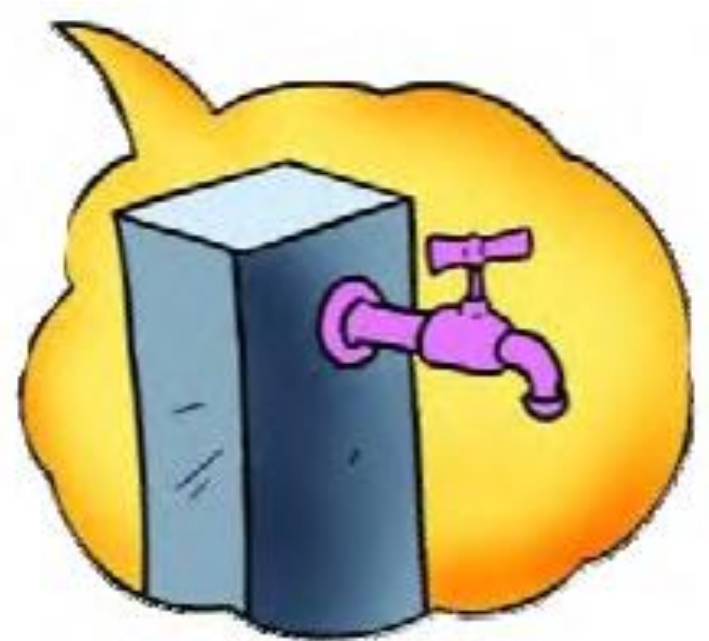
راههای پیشگیری از بیماری وبا؟

آموزش و ارتقای آگاهی مردم بخصوص افراد پر خطر

(آموزش در افزایش آگاهی مردم و توانمندشدن آنها در مقابله با بیماری وبا اهمیت و تاثیر فراوان دارد)

تامین آب آشامیدنی سالم بوسیله شرکتهای آب و فاضلاب

(در صورت آلوده بودن آب ، عامل بیماری به سرعت انتقال یافته و افراد بیشتری را مبتلا می سازد)

راههای پیشگیری از بیماری وبا؟

کنترل بهداشتی اماکن عمومی و مراکز تهیه ، نگهداری و توزیع مواد غذایی
رعایت بهداشت فردی ، ابزار و لوازم کار و وضعیت ساختمانی امکان نقش
اساسی در پیشگیری از بیماری وبا دارد .

در صورت بی توجهی ، عامل بیماری در مواد غذایی تکثیر و به افراد استفاده
کننده منتقل می شود .

بهداشتی نمودن اماکن و آرایه مواد غذایی بهداشتی نقش اساسی در کنترل
بیماری دارد .

راههای پیشگیری از بیماری وبا؟

کنترل بهداشتی مواد زاید جامد

زباله محل مناسبی برای رشد و نمو حشرات ناقل بیماریها می باشد جمع آوری و دفع بهداشتی آن زنجیره انتقال بیماری را قطع خواهد نمود

دفع بهداشتی مدفوع و فراهم نمودن امکانات مناسب به منظور شستشوی دستها عامل بیماری وبا توسط مدفوع انسان به محیط دفع می شود فلذا دفع بهداشتی مدفوع و شستشوی دستها با آب و صابون پس از اجابت مزاج از انتقال بیماری جلوگیری خواهد نمود

راههای پیشگیری از بیماری وبا؟

گزارش موارد بیماری به مراکز بهداشتی درمانی

باعث خواهد شد مسئولین امر مراقبت بیشتری جهت کنترل عوامل انسانی و محیطی انجام دهند و بیماری را در بدو شروع و گسترش ، مهار کنند

جداسازی بیماران حاد وبایی و تحت کنترل قرار دادن آنها

مانع از پخش و انتقال بیماری می شود

راههای پیشگیری از بیماری وبا؟

کنترل مگس

مگس قادر است حداقل ۱۲۵۰۰۰۰ میکروب با خود حمل و انتقال دهد.

در مدفوع انسان ، اسب و خوک تخم ریزی می کند

می تواند عامل بیماری را به ظروف ، مواد غذایی و آب انتقال داده و باعث گسترش بیماری شود.

رعایت بهداشت محیط از جمله دفع بهداشتی زباله و فضولات ، نصب توری به درب و پنجره و ... باعث کنترل مگس خواهد شد .

راههای پیشگیری از بیماری وبا؟

گندزدایی سرویسهای بهداشتی ، مدفوع و وسایل بیماران بوسیله مواد گندزدا و حرارت

گندزدایی سرویسهای بهداشتی و مدفوع با : شیر آهک ۲۰٪ - پرکلرین به غلظت ۲۰ میلی گرم در لیتر - کرئولین یا کروزول ۵٪ طبق دستورالعمل کارخانه سازنده

طرز تهیه شیر آهک : آهک را با ۸ برابر حجم خود و یا ۴ برابر وزن خود با آب مخلوط نموده ، به محلول حاصل شی آهک گویند .

طرز تهیه محلول پرکلرین : یک قاشق چایخوری (۲ گرم) پودر پرکلرین را در ۱۰ لیتر آب حل می کنیم .

ابزار و وسایل و لوزم بیمار را می توان به وسیله حرارت گندزدایی نمود .

تدابیر مراکز بهداشتی درمانی جهت کنترل بیماری وبا

آموزش راههای پیشگیری و کنترل بیماری وبا برای جمعیت تحت پوشش بیماریابی و تهیه نمونه از افراد مبتلا به اسهال و ارسال آن به آزمایشگاه درمان و پیگیری بیماران اسهالی
مراقبت از آب

(۱ - کلرسنجی از آب شرب منطقه تحت پوشش به صورت روزانه ، در صورت نامناسب بودن میزان کلر انجام اقدامات بین بخشی با شرکت آب و فاضلاب شهری و روستایی و شوراهای اسلامی روستاها

۲ - نمونه برداری میکروبی و شیمیایی از آب شرب ، در صورت آلودگی آب : ارائه آموزشهای لازم به مردم جهت استفاده از کلر مادر و سایر روشهای ساده سالمسازی آب و همچنین پیگیری بین بخشی جهت رفع آلودگی آب)

دفع مدفوع به صورت بهداشتی

(آموزش دفع بهداشتی مدفوع به مردم و بهسازی مشارکتی توالتهای روستایی با اولویت افراد بی بضاعت)

بهداشت خوراکیها

(کنترل کلیه مواد غذایی در سطح نگهداری ، توزیع و عرضه براساس اصلاحیه قانون ۱۳ مواد خوردنی آشامیدنی آرایشی بهداشتی و برخورد قانونی با متخلفین)

گندزدایی مکانهای آلوده و فاضلابها

تشدید مراقبت در مورد نحوه آبیاری سبزیکاران با آب سالم نه از آب فاضلاب

مراکز بهداشتی درمانی

تغذیه در بیماران مبتلا به وبا

مایعات: سرم ORS - دوغ - آش - سوپ و آب میوه طبیعی (سیب ، هویج و ...)

غذا: غذای تازه و پرکالری

ضروری است از مصرف نوشابه های گازدار و آب میوه های صنعتی اکیداً خودداری شود .

Figure (9- 1)

روشهای سالم سازی آب آشامیدنی؟

۱. جوشانده آب

(جوشاندن آب حداقل به مدت ۳ دقیقه از زمان جوش آمدن)

۲. گندزدایی با محلول کلر مادر یا قرص کلر

- افزودن سه قطره از محلول کلر مادر در یک لیتر آب و استفاده پس از یک ساعت
- اگر مزه کلر نداشت افزودن مجدد یک قطره از کلر مادر
- آب گندزدایی شده تا ۲۴ ساعت قابلیت استفاده دارد
- **محلول کلر مادر** : مخلوط ۱۵ گرم پودر پرکلرین ۷۰٪ برابر ۳ قاشق مرباخوری در یک لیتر آب
- استفاده از قرص کلر طبق دستورالعمل کارخانه سازنده

۳. پاستوریزاسیون آب با استفاده از گرما و نور خورشید

- قرار دادن آب در ظروف مناسب از ساعت ۱۰ صبح تا ۴ بعدازظهر در معرض تابش نور خورشید
- استفاده از آن در صبح روز بعد

۴. استفاده از آب لیمو

- افزودن ۵ میلی لیتر آب لیمو برابر یک قاشق مرباخوری در لیتر آب
- استفاده از آن پس از حداقل ۳۰ دقیقه
- آب لیمو دارای ۵-۸٪ اسید سیتریک بوده و در عرض ۳۰ دقیقه میکروب و با را از بین می برد

Figure (9- 3)